

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д.УШИНСЬКОГО»

Колянова Ольга Геннадіївна

УДК [378.674.011.3+74.071.2] - 052

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА
ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент

Пастир Іван Васильович,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
доцент кафедри музичного та образотворчого
мистецтв

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

Орлов Валерій Федорович,

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,
провідний науковий співробітник лабораторії
професійної орієнтації і виховання

кандидат педагогічних наук

Музика Ольга Яношівна,

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва

Захист дисертації відбудеться 2 липня 2013 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий 31 травня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Інтеграція України в європейський і світовий освітній простір висуває перед сучасною вітчизняною педагогікою вищої школи нові проблеми, розв'язання яких вимагає трансформації цілей і завдань, перегляду змісту, методів навчання, вдосконалення системи підготовки майбутнього педагога, її теоретичного обґрунтування. Необхідність досягнення високого рівня професійної компетентності випускників педагогічних факультетів вищих навчальних закладів особливо гостро відчувається у зв'язку з утвердженням національного характеру освіти на тлі її гуманітаризації і демократизації та «діалогу культур». Ця тенденція відображена у Законі України «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти на 2012-2021 роки, Концепції гуманітарної освіти України в контексті акцентуації уваги на становленні освіченої, творчої особистості громадянина.

Якісно нові вимоги ставляться і до вчителів мистецьких дисциплін, зокрема в ракурсі переосмислення ролі мистецтва в соціокультурному відтворенні особистості, де суттєвого значення набуває засвоєння нею етичних та художніх цінностей культури. У працях науковців (І. Зязюн, В. Маранцман, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.) наголошується на пріоритеті інтерпретаційних стратегій осягнення художніх цінностей культури, які забезпечують соціокультурну спадкоємність поколінь, залучають особистість до рівноправного діалогу з автором, стимулюють процеси самопізнання та самовдосконалення людини, її глибокого духовного перетворення. Аналіз наукового фонду засвідчує, що підготовка майбутніх учителів до інтерпретації творів різних видів мистецтв осмислюється передусім в аспекті їхнього професійного становлення, що передбачає, з одного боку, зростання особистісного потенціалу майбутнього вчителя, формування його світоглядних позицій, збагачення внутрішнього світу, розвиток творчих здібностей, нарощування й розкріпачення внутрішніх резервів у процесі художньо-комунікативної діяльності, а з іншого – готовність випускника до реалізації оновлених завдань естетичної освіти. Відповідно до цього в сучасних дослідженнях означена проблема найбільш рельєфно вивчається у двох аспектах: суто особистісному та власне професійному.

Відзначимо, що проблема готовності як результату професійної підготовки є однією з ключових у сучасній педагогічній науці, адже від її розв'язання залежить ефективна професійна діяльність учителя. Про це свідчать численні праці О. Абдулліної, І. Богданової, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакової, М. Дьяченка, І. Зязюна, Л. Кандибовича, Н. Кічук, З. Курлянд, І. Левіної, А. Линенко, О. Мороза, О. Пехоти, В. Сластьоніна, Л. Хомич та ін. Предметом дослідницької уваги є також своєрідність процесу формування готовності майбутніх учителів саме образотворчого мистецтва (Л. Базильчук, С. Гармашова, Г. Сотська) та специфіка готовності фахівця до художньо-педагогічної діяльності (І. Прокоф'єва, О. Хижна та ін.).

У дослідженні особливий інтерес викликають наукові розвідки, присвячені підготовці студентів до роботи з художніми творами (В. Орлов, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін.). У контексті фахової підготовки вчителів образотворчого мистецтва означену проблему розглядали О. Кайдановська, С. Коновець, І. Пастир, М. Пічкур, В. Щербина та ін. Заслужують на увагу також праці, в яких розкрито специфіку формування в майбутніх педагогів умінь аналізувати та інтерпретувати твори різних видів мистецтв. У цьому аспекті вирізняються фундаментальністю дисертації Л. Бутенко, Д. Лісуна, О. Ляшенко, О. Плотницької, Н. Юдзінок та ін. Проте процес формування готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів й досі перебуває на периферії наукового пошуку.

На основі здійсненого аналізу наукового фонду та реального стану художньо-педагогічної практики виявлено низку суперечностей, а саме: між виголошеним пріоритетом реалізації діалогових стратегій осягнення художніх цінностей культури та перевагою монологічних, пояснювальних методів роботи із творами образотворчого мистецтва в реальній освітній практиці загальноосвітньої та вищої шкіл; соціально-педагогічними вимогами до якості естетичної освіти і відсутністю належного рівня готовності випускників до їх забезпечення; значущістю вищої школи у формуванні готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів і недостатнім ступенем ефективності освітньо-виховного середовища сучасного вишу в забезпеченні цього процесу.

Виявлені суперечності, актуальність означеної проблеми, її недостатня наукова розробленість і потреби освітньої практики зумовили вибір теми дисертаційної роботи «Формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до теми «Формування професійної мобільності фахівців соціально-педагогічної сфери в системі різнорівневої підготовки» (№ 0100U000958), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри загальної і соціальної педагогіки та початкової освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Автором досліджено аспект формування професійної мобільності вчителя через позитивну динаміку його готовності до інтерпретації художніх творів.

Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол №2 від 27.11.08 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №2 від 31.03.2009 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити сукупність педагогічних умов, необхідних і достатніх для ефективного формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів образотворчого мистецтва.

Мета дослідження передбачала виконання таких **завдань**:

1. Науково обґрунтувати сутність і структуру феномена «готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів»; уточнити змістове навантаження понять «інтерпретація художнього твору», «інтерпретаційна діяльність учителя образотворчого мистецтва».
2. Визначити критерії, показники, схарактеризувати рівні сформованості готовності студентів до інтерпретації творів образотворчого мистецтва.
3. Виявити педагогічні умови ефективного формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів.
4. Розробити й апробувати модель формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів та експериментальну методичку її впровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі університетської освіти.

Предмет дослідження – експериментальна методика формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів.

Гіпотеза дослідження: процес формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів буде ефективним, якщо реалізувати сукупність таких педагогічних умов: стимулювання мотивації інтерпретаційної діяльності з урахуванням суб'єктних тенденцій її розвитку у студентів; залучення майбутніх учителів до художнього діалогу із творами образотворчого мистецтва з використанням методів їх мистецтвознавчого дослідження; послідовне занурення студентів до різновидів позааудиторної роботи, спрямованої на набуття досвіду глядацької, науково-критичної та художньо-педагогічної інтерпретації творів образотворчого мистецтва.

База дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Криворізького державного педагогічного університету. Дослідженням було охоплено 228 майбутніх учителів образотворчого мистецтва. На формувальному етапі педагогічного експерименту задіяно 89 студентів, 11 викладачів вищої школи, 42 учителів-практиків.

Методи дослідження. Досягнення мети і розв'язання поставлених завдань забезпечувалися застосуванням комплексу методів:

- *теоретичних* (аналіз і синтез, класифікація, узагальнення, індукція, дедукція, порівняння, побудова аналогій, моделювання, систематизація, схематизація на всіх етапах дослідження для розв'язання поставлених завдань; вивчення та узагальнення філософської, мистецтвознавчої, психологічної, педагогічної та навчально-методичної літератури в контексті проблеми дослідження з метою визначення змістового наповнення ключових понять і теоретичного обґрунтування такого педагогічного явища, як готовність майбутніх учителів до інтерпретації художніх творів);
- *емпіричних* (аналіз результатів діяльності, тестування, педагогічне спостереження, бесіди, опитування, анкетування, метод експертних оцінок для виявлення стану готовності студентів до інтерпретації творів образотворчого мистецтва; педагогічний експеримент (діагностувальний, констатувальний і формувальний) для перевірки дієвості моделі реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів у процесі професійної підготовки;
- *статистичних* (кількісний та якісний аналіз отриманих даних із метою визначення рівнів сформованості в майбутніх учителів образотворчого мистецтва готовності до інтерпретації художніх творів, математична обробка результатів педагогічного експерименту для визначення ступеня достовірності результатів проведеної дослідно-експериментальної роботи).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше визначено* сутність феномена «готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів» (інтегрована професійно значуща якість, що характеризується активним позитивним ставленням до інтерпретації творів образотворчого мистецтва, сформованістю комплексу художньо-педагогічних знань, а також сукупності творчих умінь і навичок, необхідних для її здійснення); виявлено компонентну структуру цієї особистісно-професійної якості (мотиваційно-ціннісний, когнітивний і діяльнісно-творчий компоненти), критерії (спонукальний, пізнавальний, рефлексивно-результативний) та показники їх вияву; схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів (високий, середній, низький); визначено сукупність педагогічних умов, необхідних і достатніх для ефективного формування у студентів вищів досліджуваної особистісно-професійної якості (стимулювання мотивації інтерпретаційної діяльності з урахуванням суб'єктних тенденцій її розвитку у студентів; залучення майбутніх учителів до художнього діалогу із творами образотворчого мистецтва з використанням методів їх мистецтвознавчого дослідження; послідовне занурення студентів до різновидів позааудиторної роботи, спрямованої на набуття досвіду глядацької, науково-критичної та художньо-педагогічної інтерпретації творів образотворчого мистецтва); *уточнено* формулювання сутності понять «інтерпретація художніх творів», «інтерпретаційна діяльність учителя образотворчого мистецтва»; *подальшого розвитку*

набула методика професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до педагогічної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці й упровадженні методики діагностики рівнів готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів, програми елективного курсу «Аналіз та інтерпретація творів живопису», методичних рекомендацій до нього. Результати дослідження можуть використовуватись у вищих навчальних закладах I – IV рівнів акредитації, системі післядипломної педагогічної освіти. Основні висновки можуть бути рекомендовані широкому колу вчителів, студентів, магістрантів для написання курсових, дипломних та магістерських робіт.

Упровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт № 1-7 /556 від 19.05. 2011 р.); Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (акт № 524 від 15.03. 2011 р.), Криворізького державного педагогічного університету (акт № 22.2-187 від 11. 03. 2011 р.), Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди» (акт № 286 від 22.03. 2011 р.).

Достовірність результатів забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень дисертації; застосуванням комплексу методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези; застосуванням кількісного та якісного аналізу даних педагогічного експерименту; апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях і семінарах різних рівнів.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні й практичні положення дисертаційної роботи висвітлено на *міжнародних* («Підготовка майбутніх учителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва: досвід та перспективи», м. Одеса, 2005 р.; «Актуальні проблеми сучасної науки», м. Ізмаїл, 2006 р.; «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном», м. Горлівка, 2009 р.; «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», м. Київ, 2011 р.); *всеукраїнських* («Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти», м. Херсон, 2008 р.; «Наука і сучасність: досвід та перспективи розвитку на межі тисячоліть», м. Запоріжжя, 2010 р.) наукових та науково-практичних конференціях; на розширеному засіданні науково-теоретичного семінару кафедр Ізмаїльського державного гуманітарного університету до Міжнародного дня рідної мови, присвяченого пам'яті Матвеевої Т.П. (м. Ізмаїл, 2008 р.).

Публікації. Окремі положення дисертації було висвітлено у 12 одноосібних публікаціях, із них 5 статей у фахових наукових виданнях України, 2 статті у збірках наукових праць, 4 тези доповідей у збірках матеріалів конференцій, 1 методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і 12 додатків. Основний текст дисертації викладено на 195 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 5 рисунків, що займають 2 сторінки основного тексту. Список використаних джерел включає 281 найменування (із них 12 іноземною мовою). Додатки подано на 36 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, аргументовано понятійний апарат дослідження, сформульовано мету, завдання роботи, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів, гіпотезу, методи дослідження, подано інформацію щодо апробації результатів, публікацій з теми дисертації, структури роботи.

У **першому розділі** «Теоретичні засади формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів» уточнено зміст поняття «інтерпретація художнього твору»; виявлено специфіку інтерпретаційної діяльності вчителя образотворчого мистецтва; науково обґрунтовано сутність і структурно-компонентний склад феномена «готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів»; висвітлено педагогічні умови, що забезпечують формування цієї особистісно-професійної якості.

Проблема інтерпретації є однією з фундаментальних у сучасній науці. У найбільш загальному розумінні інтерпретація художнього твору потрактовується як процес, спрямований на оволодіння закладеними в ньому смислами, а також результат цього процесу (М. Бахтін, В. Біблер, Г. Богін, А. Брудний, Г.-Г. Гадамер, Е. Гуссерль, В. Дільтей, Т. Дрідзе, Л. Добраєв, А. Закірова, Р. Ингарден, П. Рікер, О. Рудницька, Ф. Шлейермахер, О. Щолокова та ін.). Важливою характеристикою інтерпретації є те, що за її посередництвом реалізується ставлення людини до світу (і мистецтва зокрема), до самої себе; отже, вона може розглядатись як діяльність. Як будь-яка інша діяльність, інтерпретація творів мистецтва передбачає певне протиставлення суб'єкта й об'єкта, а також мету, засоби, результат і сам процес діяльності.

Відзначимо, що в контексті дослідження об'єктом інтерпретації виступив художній твір образотворчого мистецтва. Аналіз естетико-філософської, мистецтвознавчої та методичної літератури дозволив дійти висновку про те, що, з одного боку, твір образотворчого мистецтва є предметом, який має певну матеріальну форму і структуру, отже, він може бути об'єктом пізнання (М. Алпатов, О. Бойко, Г. Вельфлін, О. Волкова, Г. Зельдмайр, Ю. Лотман, Е. Панофський, Н. Яковлева та ін.); з іншого - він може виступати і як суб'єкт (або репрезентант іншого суб'єкта), тож взаємини інтерпретатора і художнього твору можуть бути описані як діалог особистості з автором, культурою та власним «Я» (М. Бахтін, Г. Богін, М. Бубер, Г.-Г. Гадамер, В. Дільтей, П. Рікер, Ф. Шлейермахер та ін.). Означене зумовлює розгортання інтерпретації за принципом

«герменевтичного кола», що відбиває діалектику цілого та частини і вимагає включення в цей процес і суб'єкт-об'єктних, і суб'єкт-суб'єктних відносин між інтерпретатором і твором мистецтва.

У дисертації наголошується на тому, що інтерпретаційна діяльність насамперед спрямована на реконструкцію авторського задуму і тим самим – на осягнення духовної своєрідності автора, спілкування з ним (В. Дільтей, Ф. Шлейєрмахер). Вона також передбачає смислопокладання, що пов'язується з інтенційним буттям свідомості і привнесенням у матеріал смислів, які не були в ньому задані (Р. Барт, М. Бахтін, Г.-Г. Гадамер, О. Генісаретський, С. Гусєв, Г. Ріккерт, Г. Тульчинський та ін.). Крім того, завданням інтерпретації є не тільки вилучення із твору максимуму закладених у ньому смислів, але й зведення розмаїття можливих варіантів до певного загального, єдиного смислу в мовному конкретизуючому вираженні (Р. Барт, Ч. Пірс, П. Рікер). У результаті цього «прагнення до вираження» з'являється похідний текст-інтерпретація, що фіксує собою рівень розуміння і є водночас «структурою обмежень» смислової невизначеності осягнутого. Таким чином, узагальнення наявних поглядів на сутність інтерпретації художнього твору образотворчого мистецтва дозволяє визначити її як різновид аналітико-синтетичної, когнітивно-комунікативної діяльності особистості, спрямованої на смисловиявлення, смислопокладання та експлікацію набутого розуміння в процесі засвоєння формально-змістової цілісності художнього твору.

Специфіка професії вчителя образотворчого мистецтва вимагає необхідності тлумачити художні твори, ставати «посередником» між автором і дітьми як «некваліфікованими» глядачами, що зумовлює своєрідність інтерпретаційної діяльності педагога в цій царині. Її унікальність полягає, зокрема в тому, що, інтерпретуючи твір, учитель виступає і як глядач (інтерпретатор для себе), і як дослідник, і певною мірою як критик, виконуючи специфічні функції пояснення, роз'яснення художніх ідей, популяризації мистецтва та формування естетичних смаків покоління на шляху осягнення його цінностей. Тому діяльність учителя з інтерпретування художніх творів постає в дослідженні як частина художньо-педагогічної діяльності фахівця, скерованої на оволодіння смислами художнього твору образотворчого мистецтва й експлікацію набутого розуміння у відповідних художньо-педагогічних завданнях структурах, передусім мовних. Своєрідність цього виду діяльності зумовлюється «таксономією цілей», що стоять перед учителем образотворчого мистецтва, до якої входять: індивідуальне осмислення художнього твору в процесі його сприйняття («глядацька інтерпретація»); перевірка правильності розуміння художнього твору з використанням адекватних цій меті наукових методів та прийомів («науково-критична інтерпретація»); об'єктивація отриманого в процесі художнього пізнання й спілкування розуміння у структурах, що відповідають: а) особливостям повідомлення емоційно-естетичної інформації; б) рівню вікового та художньо-естетичного розвитку учнівської аудиторії («художньо-педагогічна інтерпретація»).

На основі теоретичного аналізу наявних у психолого-педагогічній літературі підходів до визначення поняття «готовність» (функціонального, особистісного, особистісно-діяльнісного) встановлено, що готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва може тлумачитись як системне утворення, що забезпечується і об'єктивними (володіння знаннями, вміннями і навичками), і суб'єктивними (сукупність професійних особистісних якостей) чинниками. Відповідно до цього, готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів потрактовано як інтегровану професійно значущу якість, що характеризується активним позитивним ставленням до інтерпретації творів образотворчого мистецтва, сформованістю комплексу художньо-педагогічних знань, а також сукупності творчих умінь і навичок, необхідних для її здійснення. Виявлено структуру досліджуваної особистісно-професійної якості, до якої входять мотиваційно-ціннісний (мотиви, цілі, ціннісні настанови, що визначають ставлення до інтерпретації творів образотворчого мистецтва як засобу вирішення художньо-педагогічних завдань), когнітивний (сукупність необхідних і достатніх для інтерпретації художньо-педагогічних знань) та діяльнісно-творчий (сукупність творчих умінь і навичок інтерпретаційної діяльності) компоненти.

Формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів розглядається в дослідженні як педагогічний процес, під час якого відбувається цілеспрямована взаємодія викладача зі студентами з метою вдосконалення, розвитку та саморозвитку комплексу мотивів, знань, умінь і навичок, необхідних для її здійснення. Суспільна вагомість формування у студентів досліджуваної готовності, розуміння цього процесу як важливого аспекту професійного становлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва зумовили необхідність виявлення педагогічних умов формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва готовності до інтерпретації художніх творів, а саме: стимулювання мотивації інтерпретаційної діяльності з урахуванням суб'єктних тенденцій її розвитку у студентів; залучення майбутніх учителів до художнього діалогу із творами образотворчого мистецтва з використанням методів їх мистецтвознавчого дослідження; послідовне занурення студентів до різновидів позааудиторної роботи, спрямованої на набуття досвіду глядацької, науково-критичної та художньо-педагогічної інтерпретації творів образотворчого мистецтва.

У **другому розділі** «Дослідно-експериментальна робота з формування готовності студентів до інтерпретації художніх творів» презентовано стан сформованості у студентів готовності до інтерпретації художніх творів, визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості цієї особистісно-професійної якості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва; описано модель та методика формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів, її впровадження у навчально-

виховний процес; подано порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи на констатувальному та прикінцевому етапах дослідження.

З метою з'ясування стану сформованості готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів визначено такі критерії: *спонукальний* із показниками: художня потреба у пізнанні й спілкуванні з творами образотворчого мистецтва; ставлення до використання інтерпретації художніх творів у процесі вирішення художньо-педагогічних завдань; прагнення до самоосвіти щодо вдосконалення власної інтерпретаційної діяльності; *пізнавальний* із показниками: обізнаність щодо сутності, специфіки та методів інтерпретаційної діяльності вчителя образотворчого мистецтва; здатність виявляти культурологічний зміст художнього образу, визначати його місце в контексті художньої культури; оперування поняттями й фактами з історії та теорії образотворчого мистецтва; *рефлексивно-результативний* із показниками: адекватність прочитання авторського задуму; оригінальність, індивідуальна неповторність інтерпретації; актуалізація естетичного та педагогічного потенціалу твору образотворчого мистецтва в тексті-інтерпретації для дитячого сприймання. На основі визначених критеріїв та їх показників було схарактеризовано рівні сформованості досліджуваної особистісно-професійної якості: високий, середній та низький.

Високий рівень притаманний студентам, які виявляють особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва, стійке прагнення передавати дітям власний досвід осягнення його цінностей, постійно вдосконалюють свої знання та вміння в цьому напрямі. Вони правильно розуміють сутність і специфіку інтерпретаційної діяльності вчителя образотворчого мистецтва, володіють її методами та прийомами, системними знаннями з історії та теорії образотворчого мистецтва, інтегрованими художньо-культурологічними знаннями, вміють застосувати їх у процесі інтерпретування художнього твору. Студентам властиві розвинуті творчі вміння і навички, що дозволяють їм досягати адекватного й водночас оригінального, індивідуально неповторного розуміння творів образотворчого мистецтва, ефективно здійснювати художньо-педагогічну інтерпретацію твору, актуалізуючи його виховний та естетичний потенціал у тексті-інтерпретації для дитячого сприймання.

Середній рівень характеризує майбутніх учителів, які позитивно ставляться до образотворчого мистецтва, відчують певне бажання залучати школярів до осягнення його цінностей, час від часу займаються самоосвітньою діяльністю в означеному напрямі. Вони в цілому правильно, але недостатньо повно розуміють сутність і специфіку інтерпретаційної діяльності вчителя образотворчого мистецтва, обізнані з основними методами та прийомами її здійснення. Студенти мають певний обсяг художніх знань, водночас відчують труднощі в їх доцільному використанні під час інтерпретування художніх творів. Володіють частково

сформованими творчими вміннями й навичками інтерпретації художніх творів, що призводить до недостатньої ефективності їхньої інтерпретаційної діяльності.

Низький рівень властивий майбутнім педагогам, які характеризуються ситуативно-позитивним ставленням до образотворчого мистецтва, але не вбачають привабливості в тому, аби допомагати дітям в осягненні його цінностей. Самоосвітня діяльність студентів цього рівня зумовлена зовнішнім стимулюванням у процесі навчальної діяльності або епізодичним інтересом до тих чи тих аспектів інтерпретації художніх творів. Вони володіють обмеженими художніми знаннями, не можуть свідомо застосувати їх у процесі інтерпретування творів образотворчого мистецтва. Здебільшого не розуміють специфіки інтерпретаційної діяльності вчителя образотворчого мистецтва, слабо обізнані з її методами та прийомами. У них недостатньо сформовані творчі вміння й навички, необхідні для інтерпретації художніх творів, що спричиняє непереконаливу реалізацію художньо-творчих та професійно-педагогічних її аспектів.

Визначення вищеназваних критеріїв, показників і рівнів забезпечило можливість відбору та проведення діагностувальних процедур із метою з'ясування стану сформованості готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів. Для цього було застосовано сукупність методик, зокрема анкетування, опитування, тестування, метод експертних оцінок. Водночас, зважаючи на специфіку інтерпретації художніх творів, що розуміється і як процес, і як його результат, основним джерелом педагогічної інформації про стан готовності в аспекті дослідження були практичні результати діяльності студентів з інтерпретування художніх творів. Тому провідним визнано метод аналізу продуктів діяльності. Результати педагогічної діагностики засвідчили, що переважна більшість майбутніх учителів образотворчого мистецтва (68%) перебували на низькому рівні сформованості готовності до інтерпретації художніх творів, 24,1% респондентів виявили середній рівень і лише 7,9% майбутніх учителів досягли високого рівня.

У дисертації розроблено модель формування готовності студентів до інтерпретації художніх творів, що має такі складові: мета, компоненти, провідні підходи, базові принципи, педагогічні умови, етапи, форми та методи, прогнозований результат. Зокрема, метою модельованого процесу було сформувати готовність майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів. З урахуванням своєрідності професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, а також сучасних тенденцій у галузі мистецької освіти провідними підходами формування готовності студентів до інтерпретації художніх творів обрано аксіологічний, гуманістичний, культурологічний, феноменолого-герменевтичний. Відповідно до підходів виокремлено базові принципи: особистісної орієнтації, індивідуалізації, культуровідповідності, рефлексивності, циклічності, діалогізації. Означена модель охоплювала три етапи (початковий, основний, завершальний), на кожному з яких визначено організаційні

форми та методи навчання. На початковому й основному етапах формувального експерименту з метою розв'язання поставлених завдань було використано змістові та дидактичні можливості професійно зорієнтованих навчальних дисциплін. На завершальному етапі, що вимагав інтегруючих впливів, провідну роль відігравав елективний курс «Аналіз та інтерпретація творів живопису». На всіх етапах експерименту застосовувався навчально-виховний потенціал різних видів позааудиторної роботи студентів.

Так, *початковий* етап був спрямований на стимулювання інтересу майбутніх учителів до інтерпретації художніх творів, актуалізацію й розвиток знань студентів щодо художньо-виражальних засобів образотворчого мистецтва в процесі дослідження його формально-пластичної будови, вдосконалення їхньої здатності до художнього сприймання шляхом активізації виявів художньої інтуїції, емпатії, уяви, спостережливості й т.ін. Означені завдання вирішувались у ході аудиторних навчальних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів, під час проведення різноманітних позааудиторних заходів (екскурсій, відвідувань творчих майстерень митців, вечорів-зустрічей).

Провідними методами активізації інтересу майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів були такі: розповідь із використанням маловідомих фактів, фасилітована дискусія, спільний перегляд і обговорення альбомів із мистецтва, фільмів мистецтвознавчої тематики, бесіди з художниками, мистецтвознавцями й т.ін.

Застосування формального аналізу як засобу актуалізації й розвитку знань щодо художньо-виражальних засобів образотворчого мистецтва вимагало максимального його включення в різні види роботи викладача зі студентами, що передбачало використання низки інноваційних методів, як-от: індуктивно-евристичні бесіди, бліц-вікторини, творчі вправи.

Було враховано результати наукових досліджень про те, що здатність студентів до художнього сприймання неможливо розвинути без довготривалих зусиль, спрямованих на систематичний саморозвиток власних творчих можливостей (В. Зазикін, Г. Падалка та ін.). Це зумовило вибір такого специфічного для мистецької освіти методу, як пролонгований художньо-педагогічний тренінг, під час якого студентам було запропоновано вправи «Увійди в картину», «Подорож у часі», «Якби я був картиною», «Мандрування картини» (за О. Булатовою), «Образи навкруги», «Біографія за портретом» (за С. Гіппіус), «Вживання в образ» (варіація вправи «Фотографія» за О. Булатовою), «Руки», «Абстрактні поняття» тощо.

На *основному* етапі навчально-виховний процес сприяв усвідомленню студентами особистісної та суспільної значимості оволодіння діяльністю з інтерпретування художніх творів, опануванню майбутніми вчителями системи «культурних кодів» під час іконологічної інтерпретації творів образотворчого мистецтва, формуванню досвіду науково-критичного дослідження художнього твору в ході залучення студентів до позааудиторної роботи творчо-

пошукового характеру. Провідними формами взаємодії викладача зі студентами на цьому етапі були: круглий стіл, лекція-бесіда, виконання домашніх завдань з елементами творчого пошуку, участь у засіданнях проблемної групи з питань образотворчості.

З огляду на те, що становлення особистісних цінностей пов'язане з динамікою процесу усвідомлення, який включає різні види вербалізації і, як наслідок, - зміщення пізнавально-особистісних зусиль на власну смислову сферу, пріоритетними визнано методи, що сприяють перенесенню цінностей оволодіння інтерпретаційною діяльністю у зовнішній план, як-от: навчальний діалог, дискусія, диспут тощо.

Засвоєння майбутніми вчителями системи «культурних кодів» з опорою на іконологічне дослідження твору передбачало широке використання завдань на збір і каталогізацію художнього матеріалу (метод «культурологічного портфоліо»), а також подальше його опрацювання за допомогою методів іконографічного опису, іконологічної інтерпретації та експериментально-емпіричного вивчення композиції.

Досвід науково-критичної інтерпретації творів образотворчого мистецтва студенти набували завдяки включенню в різні види позааудиторної роботи творчо-пошукового характеру. При цьому застосовувалися творчі завдання різного ступеня складності, як-от: написання відгуку, рецензії на виставку, есе мистецтвознавчого спрямування, а також метод проектів.

Завершальний етап формувального експерименту був спрямований на розв'язання таких завдань: спонукання майбутніх учителів до постановки й реалізації самоосвітніх цілей щодо інтерпретації художніх творів, вироблення алгоритму художнього діалогу з використанням комплексу методів і прийомів мистецтвознавчого дослідження, вдосконалення спроможності студентів до художньо-педагогічного тлумачення творів образотворчого мистецтва в ситуаціях, близьких до умов подальшої професійної діяльності. Це зумовило застосування таких форм організації навчання, як лекція-бесіда, лекція-екскурсія, практично-семінарські заняття, робота в малих групах, індивідуальні та групові консультації, педагогічна практика, художньо-просвітницький виїзний лекторій.

Урахування суб'єктних тенденцій розвитку художньо-педагогічної мотивації щодо інтерпретування художніх творів у майбутніх учителів на цьому етапі спонукало їх до самовизначення й самостійного вибору ролі, розмежування інтересів та реалізації індивідуальних можливостей у ході ігрового проектування.

Процес організації художнього діалогу (полілогу) студентів із творами образотворчого мистецтва вимагав застосування кількох груп методів: 1) мистецтвознавчих (розкодування інформації, що міститься в образній тканині твору; аналітичне дослідження процесу та обставин створення мистецького твору; вивчення історичної динаміки художнього образу твору в індивідуальному та колективному сприйнятті) (за Н. Яковлевою); 2) методів та прийомів

психологічної інтерпретації творів образотворчого мистецтва (інтроспекція, занурення у досвід; ідентифікація, метод «вживання»); 3) методів фіксації художніх вражень (вербалізація емоцій, блиц-інтерпретація, ведення «словника емоцій» та «словника асоціацій», таблиць емоційно-естетичних визначень); 4) інтерпретаційних методів (організація колективних форм ціннісно-сислової рефлексії над ідеєю твору, виступ із резюме, написання есе з проблеми, запропонованої автором, створення художніх образів на основі реплікації, ремінісценції тощо). Названі методи були органічно вписані в розроблену нами структуру художнього діалогу, що передбачав послідовне опанування смислу твору образотворчого мистецтва з опорою на рефлексію у «зовнішній» (рефлексія з приводу тексту) та «внутрішній» (самопізнання, самооцінка) позиціях на кожній з його стадій і забезпечував перехід від «герменевтичного кола» до «герменевтичної спіралі».

З метою набуття студентами досвіду художньо-педагогічної інтерпретації, розвитку в них конструктивно-проективних умінь і навичок інтерпретаційної діяльності в ході експериментальної роботи було використано низку методів, як-от: написання планів-конспектів уроків образотворчого мистецтва й інтегрованих уроків, складання сценаріїв виховних заходів мистецькоосвітнього спрямування, створення віртуальних екскурсій, підготовка й проведення науково-популярних лекцій для різних учнівських аудиторій.

Для одержання достовірних даних щодо ефективності впроваджених педагогічних умов, моделі та експериментальної методики формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів було здійснено аналіз результатів формувального експерименту, що полягав у виявленні динаміки готовності до інтерпретації художніх творів студентів контрольних та експериментальних груп (див. таблицю).

Таблиця

Порівняльний розподіл студентів за рівнями сформованості готовності до інтерпретації художніх творів у ході формувального експерименту

Рівні	до проведення експерименту				після проведення експерименту			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Низький	30	66,6	26	59,1	12	26,7	23	52,3
Середній	12	26,7	15	34,1	21	46,6	17	38,6
Високий	3	6,7	3	6,8	12	26,7	4	9,1
Усього	45	100	44	100	45	100	44	100

Як видно з таблиці, серед студентів експериментальних груп (n=44) на прикінцевому етапі експерименту високого рівня досягли 26,7% (було 6,7%), тоді як у контрольних групах (n=45) їхня кількість зросла з 6,8% до 9,1%.

Суттєвою була також різниця в кількості студентів на середньому рівні сформованості досліджуваної особистісно-професійної якості: якщо в експериментальних групах вона збільшилась із 26,7% до 46,6%, то в контрольних - із 34,1% до 38,6%. Натомість на низькому рівні кількість студентів зменшилася: в експериментальних – із 66,6% до 26,7%, у контрольних групах – із 59,1% до 52,3%.

Використання методів математичної статистики для порівняльного аналізу динаміки змін у контрольних та експериментальних групах дозволило дійти висновку, що реалізація попередньо визначених педагогічних умов та розроблених моделі та експериментальної методики формування готовності студентів до інтерпретації художніх творів, дійсно, сприяла підвищенню ефективності процесу фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в цьому напрямі.

У **висновках** подано результати дослідження, що засвідчили розв'язання поставлених завдань.

У дисертації виявлено педагогічні умови, розроблено й апробовано модель формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів, експериментальну методику її впровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу.

1. Готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів розглядається в дисертації як інтегрована професійно значуща якість, яка характеризується активним позитивним ставленням до інтерпретації творів образотворчого мистецтва, сформованістю комплексу художньо-педагогічних знань, а також системи творчих умінь і навичок, необхідних для її здійснення. Це складне особистісне інтегральне утворення, до складу якого входять мотиваційно-ціннісний (мотиви, цілі, ціннісні настанови, що визначають ставлення до інтерпретації творів образотворчого мистецтва як засобу розв'язання художньо-педагогічних завдань), когнітивний (сукупність необхідних і достатніх для здійснення інтерпретації художніх творів художньо-педагогічних знань) та діяльнісно-творчий (сукупність творчих умінь і навичок інтерпретаційної діяльності) компоненти.

Уточнено поняття «інтерпретація художнього твору» як різновид аналітико-синтетичної, когнітивно-комунікативної діяльності особистості, спрямованої на смисловиявлення, смислопокладання та експлікацію набутого розуміння в процесі освоєння формально-змістової цілісності художнього твору. Діяльність учителя образотворчого мистецтва з інтерпретування художніх творів визначено як частину художньо-педагогічної діяльності фахівця, скеровану на оволодіння смислами художнього твору образотворчого мистецтва й експлікацію набутого розуміння у відповідних художньо-педагогічних завданнях структурах, передусім мовних.

2. Критеріями та показниками сформованості готовності студентів до інтерпретації творів образотворчого мистецтва визначено такі: спонукальний (художня потреба у пізнанні й

спілкуванні з творами образотворчого мистецтва; ставлення до використання інтерпретації художніх творів у процесі художньо-естетичного виховання учнів; прагнення до самоосвіти щодо вдосконалення власної інтерпретаційної діяльності); пізнавальний (обізнаність щодо сутності, специфіки та методів інтерпретаційної діяльності вчителя образотворчого мистецтва; здатність виявляти культурологічний зміст художнього образу, визначати його місце в контексті художньої культури; оперування поняттями й фактами з історії та теорії образотворчого мистецтва); рефлексивно-результативний (адекватність прочитання авторського задуму; оригінальність, індивідуальна неповторність інтерпретації; актуалізація естетичного та педагогічного потенціалу твору образотворчого мистецтва в тексті-інтерпретації для дитячого сприймання). Схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів: високий, середній та низький.

3. У дослідженні доведено, що формування у вищій школі готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів відбувається ефективно, якщо реалізувати сукупність таких педагогічних умов: стимулювання мотивації інтерпретаційної діяльності з урахуванням суб'єктних тенденцій її розвитку у студентів; залучення майбутніх учителів до художнього діалогу з творами образотворчого мистецтва з використанням методів їх мистецтвознавчого дослідження; послідовне занурення студентів до різновидів позааудиторної роботи, спрямованої на набуття досвіду глядацької, науково-критичної та художньо-педагогічної інтерпретації творів образотворчого мистецтва.

4. Розроблено й апробовано модель та експериментальну методику формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів. Дієвість моделі забезпечувалася використанням організаційних форм (лекції-бесіди, лекції-екскурсії, практично-семінарські заняття, вечори-зустрічі з митцями, круглі столи, виконання домашніх завдань з елементами творчого пошуку, участь у засіданнях проблемної групи з питань образотворчості, індивідуальні та групові консультації, педагогічна практика, художньо-просвітницький виїзний лекторій та ін.) та методів (індуктивно-евристичні бесіди, бліц-вікторини, фасилітовані дискусії, пролонгований художньо-педагогічний тренінг, метод «культурологічного портфоліо», мистецтвознавчі методи, методи психологічної інтерпретації художнього твору, методи фіксації художніх вражень, інтерпретаційні методи, творчі вправи, метод проектів, написання планів-конспектів уроків образотворчого мистецтва й інтегрованих уроків, складання сценаріїв виховних заходів, створення віртуальних екскурсій, підготовка й проведення науково-популярних лекцій для різних учнівських аудиторій тощо). Провідним засобом формування готовності студентів до інтерпретації художніх творів виступив елективний курс «Аналіз та інтерпретація творів живопису».

Для одержання достовірних даних щодо ефективності педагогічних умов та моделі формування готовності до інтерпретації художніх творів було здійснено аналіз результатів формувального експерименту, що засвідчив статистично значущі позитивні зміни в динаміці рівнів сформованості досліджуваної особистісно-професійної якості у студентів експериментальних груп. Так, високого рівня готовності до інтерпретації художніх творів досягли 26,7% майбутніх учителів експериментальних груп (було 6,7%), середнього – 46,6% (було 26,7%), низького – 26,7% (було 66,6%). Натомість у контрольних групах кількісні та якісні зміни в рівнях досліджуваної особистісно-професійної якості були менш вираженими: кількість студентів на високому рівні її сформованості стала 9,1% (було 6,8%), на середньому – 38,6% (було 34,1%), на низькому – 52,3% (було 59,1%).

Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти порушеної проблеми і передбачає подальший науково-педагогічний пошук, пов'язаний з педагогічно обґрунтованим використанням сучасних інформаційних технологій та визначенням інтегративних зв'язків з іншими видами мистецтва в системі підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін до інтерпретації творів образотворчого мистецтва.

Основні положення дисертаційної роботи відображено в таких публікаціях автора:

1. Колоянова О.Г. Аналіз та інтерпретація творів мистецтва як засіб підвищення естетичної культури майбутнього педагога-художника / О.Г. Колоянова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. пр. - № 11 – 12. – Одеса, 2006. – С.121-125.

2. Колоянова О.Г. Развитие художественно-педагогического мышления учителя / О.Г. Колоянова // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Педагогічні науки. Філологічні науки: Зб. наук. пр. – Ізмаїл, 2007. – Вип. 22. – С. 81-87.

3. Колоянова О.Г. До проблеми сприйняття художніх творів майбутніми вчителями образотворчого мистецтва / О.Г. Колоянова // Педагогічні науки: Зб. наук. пр. – Херсон, 2008. – Вип. 48. – С.231-234.

4. Колоянова О.Г. Інформаційний образ мистецького твору як результат художньо-педагогічної інтерпретації / О.Г. Колоянова // Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. – Випуск 5 (155). Частина I. – Донецьк: ДВНЗ «Дон НТУ», 2009. - С.95-99.

5. Колоянова О.Г. Методика формування готовності студентів до інтерпретації творів образотворчого мистецтва / О.Г. Колоянова // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. пр. – Вип. 11 (16). – К.: НПУ, 2011. – С.197-201.

6. Колоянова О.Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів / О.Г. Колоянова // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: Історичні науки. Педагогічні науки. Філологічні науки: Зб. наук. пр. – Ізмаїл, 2011. – Вип. 31. – С. 32-37.
7. Колоянова О.Г. Аналіз та інтерпретація творів живопису: Методичні рекомендації / О.Г. Колоянова. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2010. – 126 с.
8. Колоянова О.Г. Кітч очима педагога-художника / О.Г. Колоянова // Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції: Зб. наук. пр. – К., 2005. – Вип.3. – С.133-134.
9. Колоянова О.Г. Роль інформаційного образу мистецького твору в організації художнього сприйняття особистості : матеріали розширеного засідання науково-теоретичного семінару кафедр Ізмаїльського державного гуманітарного університету до Міжнародного дня рідної мови, присвяченого пам'яті Матвєєвої Т.П. – Ізмаїл, 2008. – С. 158-163.
10. Колоянова О.Г. Стан готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів : матеріали IV всеукр. науково-практ. конф. [«Становлення образотворчого мистецтва в сучасному соціокультурному просторі»], (м. Луганськ, 9-10 лютого 2012 р.). – Луганськ: Вид-во ЛДІКМ, 2012. – С. 28-31.
11. Колоянова О.Г. Аналіз та інтерпретація творів мистецтва як засіб підвищення естетичної культури майбутнього педагога-художника : тези доповідей II Міжнар. науково-практ. конф. [«Підготовка вчителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва: досвід та перспективи»], (м. Одеса, 22 – 25 квітня 2005 р.) – Одеса, 2005. – С.15-16.
12. Колоянова О.Г. Фундаменталізація знань майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі інтерпретації художніх творів : тези доповідей II всеукр. науково-практ. конф. [«Наука і сучасність: досвід та перспективи розвитку на межі тисячоліть»], (м. Запоріжжя, 25-27 серпня 2010 р.) / Запорізька міська організація «Озима». – Запоріжжя, 2010. – С.36-38.

АНОТАЦІЇ

Колоянова О.Г. Формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2013.

Дисертацію присвячено проблемі формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів. У дослідженні науково обґрунтовано сутність феномена «готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів»;

визначено компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-творчий), критерії, показники, схарактеризовано рівні (високий, середній, низький) сформованості готовності студентів до інтерпретації творів образотворчого мистецтва. Визначено педагогічні умови, за яких досягається позитивна динаміка формування готовності до інтерпретації художніх творів у майбутніх учителів образотворчого мистецтва: стимулювання мотивації інтерпретаційної діяльності з урахуванням суб'єктних тенденцій її розвитку у студентів; залучення майбутніх учителів до художнього діалогу з творами образотворчого мистецтва з використанням методів їх мистецтвознавчого дослідження; послідовне занурення студентів до різновидів позааудиторної роботи, спрямованої на набуття досвіду глядацької, науково-критичної та художньо-педагогічної інтерпретації творів образотворчого мистецтва. Розроблено й апробовано модель формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до інтерпретації художніх творів та експериментальну методика її впровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу.

Ключові слова: інтерпретація художнього твору, інтерпретаційна діяльність, майбутні вчителі образотворчого мистецтва, художньо-педагогічна інтерпретація, готовність.

Колоянова О.Г. Формирование готовности будущих учителей изобразительного искусства к интерпретации художественных произведений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Пивдэнноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2013.

Диссертация посвящена проблеме формирования готовности будущих учителей изобразительного искусства к интерпретации художественных произведений.

В первой главе «Теоретические основы формирования готовности будущих учителей изобразительного искусства к интерпретации художественных произведений» раскрыто содержание понятия «интерпретация художественного произведения», выявлена специфика интерпретационной деятельности учителя изобразительного искусства, научно обоснована сущность и структурно-компонентный состав феномена «готовность будущего учителя изобразительного искусства к интерпретации художественных произведений», выделены педагогические условия, обеспечивающие формирование этого личностно-профессионального качества.

Интерпретация художественного произведения представляется в работе как аналитико-синтетическая, когнитивно-коммуникативная деятельность, направленная на смысловыявление, смыслополагание и экспликацию приобретенного понимания в процессе освоения формально-

содержательной целостности произведения искусства. Исследование специфики интерпретационной деятельности учителя изобразительного искусства дает возможность рассматривать ее как вид художественно-педагогической деятельности, включающий такие составляющие, как зрительская, научно-критическая и художественно-педагогическая интерпретация.

В диссертации готовность будущего учителя к интерпретации художественных произведений трактуется как интегрированное профессионально значимое качество, характеризующееся активным позитивным отношением к интерпретации произведений изобразительного искусства, сформированностью комплекса художественно-педагогических знаний, а также совокупности творческих умений и навыков, необходимых для ее осуществления. Выявлена структура исследуемой готовности, включающаяся в себя мотивационно-ценностный, когнитивный и деятельностно-творческий компоненты.

Определены педагогические условия формирования готовности будущих учителей изобразительного искусства к интерпретации художественных произведений: стимулирование мотивации интерпретационной деятельности с учетом субъектных тенденций ее развития у студентов; вовлечение будущих учителей в художественный диалог с произведениями изобразительного искусства с использованием методов их искусствоведческого исследования; последовательное погружение студентов в разные виды внеаудиторной работы, направленной на приобретение опыта зрительской, научно-критической и художественно-педагогической интерпретации.

Во второй главе «Опытно-экспериментальная работа по формированию готовности студентов к интерпретации художественных произведений» обоснованы критерии, показатели, охарактеризованы уровни сформированности этого личностно-профессионального качества; представлена модель формирования готовности будущих учителей изобразительного искусства к интерпретации художественных произведений, продемонстрирована экспериментальная методика ее внедрения в учебно-воспитательный процесс; дан анализ эффективности опытно-экспериментальной работы.

Предложенная модель формирования у будущих учителей изобразительного искусства готовности к интерпретации художественных произведений базируется на совокупности элементов: цели, компонентов, ведущих подходов и базовых принципов, педагогических условий, этапов, форм, методов, результата. Начальный этап внедрения модели был направлен на стимулирование интереса будущих учителей к интерпретации художественных произведений, актуализацию и развитие знаний студентов о художественно-выразительных средствах изобразительного искусства в процессе исследования его формально-пластической структуры, усовершенствование способности к художественному восприятию путем активизации проявлений

художественной интуиции, эмпатии, воображения, наблюдательности и пр. В задачи основного этапа входило способствовать: осознанию студентами личностной и общественной значимости овладения деятельностью по интерпретации художественных произведений, освоению ими системы «культурных кодов» в ходе иконологической интерпретации произведений изобразительного искусства, формированию опыта научно-критического исследования художественного произведения в процессе привлечения студентов к внеаудиторной работе творческо-поискового характера. Завершающий этап был направлен на стимулирование будущих учителей к постановке и реализации самообразовательных целей по усовершенствованию интерпретации художественных произведений, формирование алгоритма художественного диалога с использованием комплекса методов и приёмов искусствоведческого исследования, развитие способности студентов к художественно-педагогической трактовке произведений изобразительного искусства в ситуациях, близких к условиям будущей профессиональной деятельности.

Анализ результатов формирующего эксперимента позволил сделать вывод о позитивной динамике уровней сформированности исследуемого личностно-профессионального качества у студентов экспериментальных групп.

Ключевые слова: интерпретация художественного произведения, интерпретационная деятельность, будущие учителя изобразительного искусства, художественно-педагогическая интерпретация, готовность.

Koloyanova O.G. The formation of the future fine arts teachers availability to the artistic works interpretation. – On the rights of Manuscript.

The dissertation for the search of the scientific degree of a Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Education. – State establishment «South-Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky», The Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2013.

The dissertation is devoted to the problem of availability formation of the future teachers of fine arts to the artistic works interpretation. The research has scientifically grounded the essence and the structure of the phenomenon «the future fine arts teacher availability to the artistic works interpretation». The components (value motivated, cognitive, active creative), the criteria and their indices have been determined. The levels of the students availability formation to the fine arts works interpretation have been characterized (high, medium, low). It has been determined the pedagogical condition which are necessary and sufficient for positive dynamics formation of the future fine arts teachers to the artistic works interpretations: stimulation of interpretation activity motivation taking into account students subjective tendencies of its development; involvement of the future teachers to the fiction dialogue with fine arts works

using the methods of their art criticism research; step by step students immersing into different out of class work which is aimed at gaining of experience in spectator, scientific critical and fiction pedagogical fine arts works interpretation. The model and experimental technique of this process of its implementation have been scientifically developed and experimentally checked.

The key words are: artistic works interpretation, the interpretational activity of the fine arts teacher, the future fine arts teachers, the artistic pedagogical interpretation, the availability.